

SURİYE'DEKİ KRİZE BİR ÇÖZÜM ÖNERİSİ OLARAK MEZHEPLER İTTİFAKI

Yunus Emre KILIÇ¹

ÖZET

2010 yılının sonuna doğru, önce Kuzey Afrika'daki ülkelerde başlayıp çok uzun olmayan süre içerisinde bu bölgedeki yönetimlerin başındakilerinin değişmesine yol açan halk ayaklanmalarıyla, Ortadoğu'daki diğer ülkelerin halkları da aynı problemlerden dolayı aynı yönteme başvurmak istediler. Fakat Suriye'de Mart 2011'de halk ayaklanmalarıyla başlayan durum, bölgesel, küresel ve İslam dünyasını ilgilendiren boyutlarıyla; büyük insan ve kaynak kaybıyla ve savaşın gitgide bir mezhep savaşına dönmesiyle bölgedeki Müslüman ülkeleri zayıflatan bir hal almıştır. Bu durum Amerikan Neocon'larının ve İsraili şahin kesimin bölge ülkeleriyle ilgili parçalama ve zayıflatma planlarıyla örtüşmektedir. Suriye'de çözüm için İslam ülkeleri, aslında en öncelikli gündemleri olması gereken mezhepler ihtilafını önleyici tedbirler almalı ve bu şekilde uluslararası hukuku sürekli ihlal eden işgalci devlet İsrail'e karşı ortak tavır takınabilmelidirler. Böylece kaynaklarını birbirlerine ve kendi halklarına karşı harcamayacakları bir ortama kavuşacaklar, diğer problemlerini de zamanla savaşızsız bir ortamda giderebileceklerdir.

Anahtar Kelimeler: Suriye, Arap Baharı, Sünni-Şii Çatışması, Mezhepler İttifakı

SECTERIAN ALLIANCE AS AN SOLUTION OFFER IN SURIAN CRISES

ABSTRACT

To the end of the year 2010, with the public uprisings which began firstly in North African countries causing the change of the people at the power in this region in a relatively short period, the peoples of the other countries in the Middle East desired to apply to the same method due to the same problems. However the situation in Syria which started with the public uprisings on March 2011, has become a state of weakening over the muslim countries in the region, with the regional, global dimensions and the effects over Islamic world; through enormous amount of human and source loss; and turning the conflict into a sectarian war. This situation overlaps with the American Neocons' and Israeli falcons' plans on tearing up and weakening the countries of the region. To reach a solution in Syria, muslim countries should determine the measures which prevent the sectarian conflicts that actually should be the top agenda between them; then secondly should synchronically act against the occupier state Israel which frequently breaches the international laws. Thus they will reach an environment where they don't waste their resources against themselves and their peoples, and will also solve their other problems in time in a warless environment.

Keywords: Syria, Arab Spring, Sunni-Shia Conflict, Alliance of Sects

¹ Araş. Gör., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-posta: yunusemre.kilic@erdogan.edu.tr

GİRİŞ

Ortadoğu'da bireysel özgürlük ve ekonomik durumun iyileştirilmesi amacı taşıyan ve genel olarak "Arap Baharı" olarak isimlendirilen halk ayaklanmalarının hızlı bir şekilde bir ülkeden diğerine yayıldığı ilk zamanlarda, insanların zihinlerde oluşan ve oluşturulan algı şuydu: Sokağa dökülmekle, biraz medya desteğiyle ve biraz da dış destekle özlemini duydukları bir yönetime kavuşabilecekleri algısı... Fakat isyanların Suriye'de başlaması ve başlatılmasından günümüze gelene kadar anlaşıldı ki Suriye'deki durum çok farklı bir boyuttadır. Ayrıca dünyanın odaklanmış olduğu bir mesele olduğu için çok hassas bir şekilde incelenmesi gerekmektedir. Esed yönetimi, Rusya ve İran gibi iki güçlü devletin ciddi askeri, siyasi, ekonomik desteğini alarak yerinden edilmesi çok güç bir duruma gelmiş, insan kayıpları ve mülteciler çok ciddi boyutlara ulaşmıştır. En önemlisi de Suriye'deki durum neredeyse tüm İslam ülkelerini etkileyecek bir mezhep savaşına dönüşmüştür. Mezhepsel çatışma Suriye'deki problemin en önemli unsurlarından biri olmuştur. Suriye'deki krizin çözümü için, siyasi ve insani tedbirlerin alınmasının yanında, ileride detayları aktarılacağı şekilde mezhepsel çatışmayı önleyici tedbirlerin alınması ve mezhepler ittifakının oluşturulması ön plana çıkmaktadır.

I.SURİYE'DEKİ KRİZİN BAŞLANGIÇTAKİ SEYRİ

Suriye'de Mart 2011'de başlayan yönetim karşıtı halk protestolarını, Esed rejimi askeri güç kullanarak bastırmayı seçmişti. Sonrasında büyüyen krizin, Arap ayaklanmaları görülen diğer ülkelerdeki gibi olmayacağı ortaya çıkmıştı.

Öncelikle Esed, ülkesindeki Arap Baharı protestoları öncesindeki "reform" (*online.wsj.com*, 2011) söylemleri yerine babası Hafız Esed gibi Baas rejimini korumak adına en sert tedbirleri alacağını gösteriyordu (*www.hrw.org*, 2011). Suriye'de Esed yönetimi karşısındaki muhalefet güçlerinin Esed güçlerine aynı oranda karşılık vermesi hemen hemen imkansızdı. Özellikle muhaliflerin elinde Baas rejiminin hava gücüne karşı koyacak ağır silahları yoktu (Bakeer, 2013: 34).

Rusya daha önce Libya'daki olaylarda "bekle ve gör" politikasına (Kayrak, 2011) uygun olarak uluslararası müdahale teklifine çekimser kalmış (UN, 2011), fakat Suriye'de konumunu değiştirmiş ve Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'nin 4 Ekim 2011'deki

oturumunda Esed yönetimi altındaki Suriye için yapılacak kınama teklifini veto etmiştir. Rusya'nın BM'deki temsilcisi Vitaly Churkin, böyle bir kınamanın Libya'daki gibi askeri bir müdahaleye kapı açabileceğini belirtmiştir (www.aljazeera.com). Rusya, Suriye krizi hakkında buna benzer diğer açıklamalarıyla ve hamleleriyle uluslararası müdahaleye karşı olduğunu belirtmiş, önemli miktarda ve boyutta siyasi, ekonomik ve askeri ilişkilere sahip olduğu Esed rejimini koruyacağını göstermiştir.

Suriye'nin Şii eksenine mensup doğal müttefiki olan İran ise, "uluslararası toplumun baskısı", "bölgesel güçlerin tepkisi" ve "Arap ülkelerindeki bozulan imajını düzeltmek" gibi sebeplerle Suriye krizinin ilk zamanlarında Esed'e doğrudan destek vermek yerine Suriye'de çatışan taraflara sorunları aralarında müzakere yoluyla çözmeyi tavsiye etmiştir (Bakeer, 2012: 6-7). Fakat bu söylemler İran'ın gerçek tavrını ifade etmemektedir. Çünkü İran'da, yönetimin yapısı itibariyle son sözü dini lider söyler (Bakeer, 2012: 12). Dini lider Ali Hamaney'in de Suriye konusundaki görüşlerini açıklamaya başladığı nokta itibariyle Suriye'deki krizin boyutu farklılaşmış, Suriye krizi bir sonraki bölümde aktarılacağı gibi mezhepsel bir krize dönüşmeye başlamıştır.

Diğer taraftan, esasında Esed rejimine karşı olduğunu New York'taki 11 Eylül 2001 ikiz kule saldırısı sonrasında, Refik Hariri suikastı akabinde ve Arap ayaklanmalarının Suriye'de başlamasından sonra ifade eden Amerika, Rusya ve İran'ın muhalefeti karşısında Libya'da yaptığının aksine, Suriye'ye yönelik askeri müdahale seçeneğini seçmemiştir. Esed'in kimyasal silahlarının tahliyesini kabul etmesinden sonra, Esed yönetimini devirebilecek askeri operasyon artık dillendirilmemiştir. Muhaliflere yapmış olduğu sınırlı ve stratejik olmayan askeri yardımları yeterli bulmuştur. Böylece Esed rejiminin ortadan kaldırılmasını istemediğini, sınırlı askeri gücü olan bir totaliter rejime razı olduğunu göstermiştir. Bu noktada Amerika'da "yeni muhafazakarlar" (Neocon)² denilen çevrelerin ve Suriye krizinde arka planda kalmayı tercih eden fakat önemli aktörlerden olan İsrail'de şahinlerin görüşlerini, Suriye krizinin mezhepsel çatışmaya dönüşmesinde önemine binaen aktarmakta fayda vardır.

² Yeni Muhafazakarlar (Neoconservatists): ABD'de, Amerika'nın uluslar arası meselelerdeki milli menfaatinin ve demokrasinin ilerletilmesinin askeri yöntemler de içeren bir şekilde ısrarlı savunucuları olan politik grup mensubu insanlardır (globalbritannica.com).

İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze, Amerika'nın Ortadoğu'da temel iki amacı vardır: Birincisi "Ortadoğu petrolünün güvenliğinin ve Batı'ya akışının sürekliliğinin sağlanması" (Akbaş, 2011: 3), ikincisi bölge ülkeleri içinde ABD'ye en yakın devlet olarak İsrail'in varlığının korunması ve geliştirilmesidir (Akbaş, 2011: 6). Bu hedefleri gerçekleştirmek amacıyla, Amerika'da 1980'lerden itibaren "yeni muhafazakarlar" politik grup mensupları tarafından bölge rejimlerinin demokratikleşmesi araç olarak önerilmiştir. "Yeni muhafazakârlar, bu demokrasi anlayışının dünya geneline yayılması için askeri gücün de içinde bulunduğu pek çok seçeneğe başvurulmasını önermektedir" (Telatar, 2012:161). Yeni muhafazakarlar içindeki iki gruptan demokratik realistler, demokratik globalistlere göre bu hedefe ulaşmak için bölgedeki rejimlere daha müdahaleci olmayı önermekten çekinmemektedir. George W.Bush yönetiminde etkili olan Neocon'lar (Peleg ve Scham, 2007: 73), özellikle 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra hedeflerine İslam ülkelerini koymuşlardı. Haziran 2004'teki Sekizli Grup (G-8) zirvesinde dönemin ABD Başkanı Bush, "Büyük Ortadoğu ve Kuzey Afrika Projesi"³ şeklinde ifade edilen çalışmayla İslam ülkelerinin bulunduğu bu coğrafyada reform ihtiyacı olduğunu kabul ettiklerini ilan etmişti. Daha öncesinde de Bush yönetimine sunulan 2003 tarihli "Sivil Demokratik İslam: Ortaklar, Kaynaklar ve Stratejiler" isimli raporda İslam coğrafyasının nasıl denetim altına alınacağına dair bir strateji öneriliyordu (Günel, 2009: 158). Raporda Müslümanlar; köktendinciler, gelenekçiler, modernler (ılımlı İslam) ve laikler olmak üzere dört gruba ayrılmıştı (Günel, 2009: 158). Amerika'nın İslam coğrafyası için idealize ettiği yönetim şekline ulaşmak için İslam ülkeleri, kalkınma ve demokratikleşme adı altında teşvik edilmesi gerekiyordu (Benard, 2003: iii). Modernistler (ılımlı İslam), Amerika'nın İslam ülkeleri için idealize ettiği yönetim sistemine en yakın grup olup, teşvik edilmesi gerekiyordu (Günel, 2009: 158). Ayrıca 11 Eylül saldırıları sonrasında ABD dış politikasında etkili olduğu görülen bu rapor doğrultusunda, araç-strateji olarak, İslam dünyasında bazı durumlarda laiklerin desteklenmesi, laik toplumsal ve kültürel kurumların desteklenmesi, gelenekçi gruplardan modern topluma yakın anlayışta olanlarının desteklenmesi, fundamentalistlerle politik, fıkirsell

³ Büyük Ortadoğu Projesi: Uzun adı "Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Bölgesi ile Müşterek bir Gelecek ve İlerleme için Ortaklık (Partnership for Progress and a Common Future with the Region of the Broader Middle East and North Africa)" olan 11 Eylül 2001 ikiz kule saldırılarından sonra dönemin ABD Başkanı George W. Bush tarafından dünyaya duyurulan ve saldırıların arkasındaki grupların çıktığı yer olduğu iddiasıyla çoğunlukla İslam ülkelerinin reformunun hedeflendiği belirtilen projenin adıdır.

her yönden ciddi şekilde mücadele edilmesi, fundamenlistler karştı fikirlere destek verilmesi ve bunları yaparken medyanın etkin bir şekilde kullanılması tavsiye edilmişti (Benard, 2003: 47-48). Neoconlar, Türkiye'nin İslam dünyasına örnek teşkil edebilecek uluslararası sistemle uyumlu bir ülke olduğu kanaatindeydiler. Amerikan eski Savunma Bakan Yardımcısı ve bir neocon olan Paul Wolfowitz, 2002 yılı Mayıs ayında, ABD'nin Türkiye gibi ılımlı (modern) İslam anlayışında olan ülkelerle işbirliği yapma isteğinin olduğunu belirtmişti (www.yenisafak.com.tr). Bunun gibi ABD Başkan George W. Bush da 2005'te "Türkiye'nin demokrasisi Ortadoğu'daki halklar için önemli bir örnek. Erdoğan'a liderliği için teşekkür ediyorum." açıklamasında bulunmuştu (www.radikal.com.tr).

Arap Baharı sürecinde, ülke bazında bakıldığında, yeni muhafazakarlar Mısır'da Mübarek statükosunun devam edemediğini görmüş olsalar da, Müslüman Kardeşlerin yönetime gelmesinden pek hoşnut değillerdi. Suriye ile ilgili olarak, Hizbullah'a destek veren, Lübnan'ın bağımsızlığını ve iç barışına tehdit oluşturan, İran ile müttefik olan Esed rejiminin devrilmesinin ABD için büyük kazanç olacağını savunmuşlardır (Abrams, 2011). Fakat her şartta demokrasinin İslam ülkelerinde tesis edilmesinin Amerika'nın menfaatine olmayacağını iddia edenleri de vardı. İslam ülkelerinde demokrasinin yaygınlaşması yeni bir Hitler'e yol açacaktı. Yeni muhafazakar Daniel Pipes'a göre bunun güncel örneği Türkiye'de Recep Tayyip Erdoğan, Bangladeş'te Halide Ziya idi (Pipes, 2005). Arap Baharı sürecinde Ortadoğu'da demokratik yollarla yeni hükümetler gelirken, yeni muhafazakarlar ABD için genelde olumsuz bir tablo çizmişlerdir (Wolfowitz, 2012). İsrail'in güvenliğini ve ABD ile iyi ilişkiler içindeki Arap krallıklarının tehdit altında olduğu bu yüzden başkaları için demokrasinin gelmesinin ABD'nin menfaatlerini arka plana atmaması gerektiğini belirtmişlerdir (Bolton, 2011). Bir diğer yeni muhafazakar Krauthammer, ABD'nin şimdiki mücadelesinin İslamcılıkla olduğunu, özellikle İran'ın potansiyel sünni ve şii ittifaklarıyla ABD'ye Sovyet Rusya döneminde olduğu gibi iç ve dış tehdit oluşturduğunu belirtiyordu (Krauthammer, 2011).

Bunun yanında, ABD'nin çıkarlarının sağlanması için Amerika Merkezi İstihbarat Teşkilatı'nın (CIA) eski Ortadoğu bölge şefi Robert Baer, maliyetsiz bir değişim yöntemi sunuyordu: "Baer, "Yeni Süpergüç İran'la Başetmek / Dealing With The New Iranian Superpower" (2008) yeni Ortadoğu'yu kurabilmenin tek yolunun bölgede geniş çaplı bir "Şii-

Sünni iç savaşı” tetiklemekten geçtiğini söylüyor”du (Alıntılanmıştır Cerrahoğlu, 2012). Bu konuda Amerikalı Neocon stratejist-yazar Daniel Pipes’ın “Esad’ı Destekleyin” isimli makalesinde söyledikleri çarpıcıdır:

Batılı hükümetler Beşar Esad'ın acımasız diktatörlüğünü desteklemelidir...Şer odakları birbirleriyle savaştıkları zaman bizim için daha az tehlikelidirler. Bu (1) onları yerel odaklı tutar (2) birinden birinin galip gelmesini (ve böylelikle çok daha büyük bir tehlike oluşturmasını) engeller. Batılı güçler çatışmayı uzatmak amacıyla kaybeden tarafa yardım ederek düşmanlarını çıkmaza doğru yönlendirmelidir (Pipes, 2013).

Yine Pipes’a göre Suriye’deki mücadele, iki tarafın yani Esed ve İran karşısında muhalifler ve Türkiye’nin karşılıklı tükenmişliğine ulaştığında kendisi için mutlu bir gün olacaktır (Pipes, 2013). ABD eski Dışişleri Bakanı Henry Kissenger da, Suriye’deki krizin muhtemel sonuçlarından biri olarak çeşitli sayıda milliyete mensup grupların bir arada fakat otonom bölgelerde yaşamalarının kendi tercihi olduğunu ifade etmiştir (www.globalresearch.ca).

Irak’ın Amerika işgali sonrasında Şii, Sünni ve Kürt yönetimi olmak üzere üç bölünmesinin ileride yaşatılmak istenen bir mezhep çatışmasına zemin oluşturma amaçlı olduğu buna göre uzak bir ihtimal değildir. Yine Irak’ta Amerika hesabına çalışmış bir işbirlikçi asker şu itiraflarda bulunuyor: Amerikan subaylarının talimatına göre "örneğin bir gün Şiiilerin yoğun olduğu Azamiye mahallesinde bir Şii, ertesi gün de Sadr kentinde bir Sünni’yi öldürüyorduk. Ve böylece sürüyordu."(www.yenisafak.com.tr).

Dolayısıyla şunu anlıyoruz ki, gerek demokratik globalistler olsun gerek demokratik realistler olsun yeni muhafazakarlar ABD’nin çıkarları sağlandığı sürece Orta Doğu’da demokratik rejimleri desteklemek istemektedirler.

Suriye krizinde arka planda kalmayı tercih eden fakat bölge için önemli bir aktör sayılan İsrail’in, yönetiminde etkin kimi çevrelerin bölgesel hedeflerini burada aktarmakta fayda vardır: “İsrail, öncelikle hayatta kalması için 1) Bölgesel bir imparatorluk olmalı, 2) Var olan Arap devletlerin etnik ve mezhepsel olarak dağılmasıyla oluşacak olan küçük devletlerle tüm bölgenin bölünmüşlüğünü sağlamalıdır. Böylece mezhepsel temelli devletler İsrail’in uydu devletleri olacaktır.” İsrail’in bu hedefleri, daha önce İsrail Dışişleri Bakanlığı’nda çalışmış olan Oded

Yinon tarafından "Kivunim" dergisinde yazdığı "A Strategy for Israel in the Nineteen Eighties" (1980'lerde İsrail Stratejisi) (1982) isimli makalesinde açıklanıyor. Bu hedeflerin, en açık, detaylı ve belirgin Siyonist Strateji olduğu ve (Menahem) Begin, (Ariel) Şaron'un yöneticilikleri sırasında İsrail'in vizyonu" olarak kabul edildiği iddia ediliyor (Shakak, 1982: Publisher's Note). Yine Mısır'da akademisyenlik yapan Prof. Dr. Nadye Mustafa'nın İsraili bir istihbaratçıdan aktardığına göre "tüm bölgenin 'Balkanlaştırılması' projesi var. Bölgede hiçbir büyük devlet bırakılmayacak. Küçük emirliklere ve devletçiklere dönüştürülecek. Her bir petrol kuyusunun başında bir devletçik kurulacak." (www.zaman.com.tr).

II. SURİYE'DEKİ ÇATIŞMANIN MEZHEP SAVAŞINA DÖNÜŞMESİ

Esed yönetiminin doğal müttefikleri olarak İran ve Hizbullah'ın Suriye'deki kriz ile ilgili söylemleri Suriye'deki krizin mezhepsel bir hal alması noktasında önemlidir. Suriye'deki krizin başlamasından içerisinde bulunduğumuz 2014 yılına kadar, İran'daki en yetkili kişi olarak dini lideri Ali Hamaney, genel olarak Libya, Tunus, Mısır, Yemen ve Bahreyn'deki halk ayaklanmalarını "İslami uyanış" olarak görerek olumlu bulmaktaydı (www.leader.ir). Fakat Suriye'deki halk ayaklanmalarını Suriye'nin anti-Amerikancı ve anti-Siyonist karaktere sahip olduğu için direniş eksenine karşı "düzenlenmiş bir komplö" olduğunu beyan etmekle beraber Suriye'de reformlardan yana olduğunu söylemişti (Alıntılanmıştır Bakeer, 2012: 11). Ona göre Suriye'deki çatışmada ne Suriye rejimi Şiiliği temsil etmekte, ne de muhalif güçler Sünniliği temsil etmektedir (www.timeturk.com). Yine İran'ın dini liderine göre, Sünnilik adına savaştığı iddia edilen tekfirçiler ve Şia adına hareket ettiği iddia edilen bir grup Suriye'de Şii-Sünni savaşı çıkarmak için çatışmaktaydı (www.leader.ir). Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah da çatışmaların başlamasından Mayıs 2013'e kadar, Hizbullah'ın Suriye'de herhangi bir müdahalesinin olmadığını söylemişti (www.bbc.co.uk). Suriye'deki krizin mezhepler arası çatışmaya dönmemesi adına bu beyanlar olumlu sayılabilirse de, sonrasında Nasrallah'ın Mayıs 2013'teki "savaşa gireceğiz ve kazanacağız. Suriye düşerse, Kudüs düşer." şeklindeki beyanı ve İran'dan gelen komutan ve asker kademesindeki kişilerin savaştığı ve lojistik desteğin verildiği bilgilerinin ortaya çıkmasıyla Suriye'deki krizin mezhepsel boyutu ön plana çıkmış oldu (Taşdemir, 2013). Ayrıca Hizbullah'ın ve İran'dan gelen askerlerin Suriye'de savaştığının belli

olmasından sonra özellikle Hizbullah ve İran tarafı Suriye'deki müdahalelerinin haklılığı için mezhepsel argümanlar öne sürdüler. Mesela Ocak 2014'teki Davos zirvesinde İran Dışişleri Bakanı Cevat Zarif, "Siz Şii türbelerini yok edecek insanlar gönderip sonra Şiiler'in sessiz kalmasını bekleyemezsiniz." sözleriyle Suriye'deki çatışmaya Şii dünyasından savaşmak amacıyla gelebilecek kişilerin kutsal mekanları korumak adına Suriye'ye müdahil olacaklarını belirtiyordu (www.aktifhaber.com).

Bugün gelinen nokta itibariyle, Suriye'de mezhepler çatışmasını körüklemek için provokasyon ihtimali de olsa, Suriye'de kutsal mekanlar tahrip ediliyor, ve "Yemen'den Pakistan'a kadar geniş bir coğrafyadan" Şii mezhebinden insanlar kutsal mekanları korumak adına Suriye'ye savaşmaya geliyorlar (Özhan, 2013). Sonuç olarak, Suriye'deki savaş hali sürdükçe, krizin sadece insani ve ekonomik faturası artmamakta, ayrıca tüm İslam dünyasını mezhepsel çatışma ile sallayacak şiddetli bir depreme dönüşmektedir. Böylece uzun yıllar sürebilecek bir savaşta tüm İslam dünyası çok büyük miktarda insan ve kaynak kaybına maruz kalabilir. Ayrıca mezhep mensuplarının çatışması İslam dünyası için tamiri ve tedavisi mümkün olmayacak bir hal alabilir.

SONUÇ & ÇÖZÜM

Suriye'deki sorunun sonuçlanamaması ve büyük hasarlarla artarak devam etmesi aslında İslam dünyasının en önemlilerinden başlamak üzere kendi global gündemini oluşturup bu gündemi takip etme iradesini gösterememe probleminden kaynaklanmaktadır. İslam ülkelerinin birlikteliği ve bu birliğin güçlendirilmesi yolunda hayati gündem, öncelikle aralarındaki mezhepsel ihtilafı önleyici tedbirlerin alınması ve İslam ülkelerinin Filistin sorununun çözümüne odaklaşarak işgalci devlet İsrail'in ve global güçlerin İslam ülkeleri arasındaki ihtilafardan faydalanmasına fırsat vermemeleridir. Yani mezhepler ittifakı adına yapılacaklara, kısa vadede ve uzun vadede yapılacaklar olarak bakılabilir. Aksi halde Suriye'deki savaş bir şekilde sona erse de İslam coğrafyasında başka bir bölgesinde buna benzer sorunlar çıkabilecektir.

Suriye'deki krizi acilen sona erdirmek için de İslam ülkeleri için belirttiğim yukarıdaki genel gündemin öncelenmesi, tarafların müzakerelerde Suriye'yi kısmen veya tamamen kontrol

altına alması şeklindeki hedeflerinin bu iki genel hedefe ulaşana kadar ötelenmesi gerekiyor, yani insani ve siyasi tedbirlerin yanında mezhepsel ihtilafı önleyici tedbirlerin alınmasına ve Müslümanlar arasındaki ihtilafları kullanmak isteyen global güçlerin ve İsraili şahinlerin planlarına yoğunlaşmak gerekiyor. Belki bu teklif, bunca insan ve kaynak kaybından sonra Suriye'de tekrar üç sene öncesi duruma gelmek manasına gelebilir. Fakat en azından şu söylenebilir ki: Suriye'deki bunca insan kaybının ve Sünni'si Şii'siyle neredeyse tüm Müslümanları temsil eden mezheplerin çatıştığı, etnik çatışmanın da her an patlayabilecek durumun oluşturduğu tablo, aslında bize yukarıda belirtilen iki öncelikli problemin çözülmeden diğer problemlerin çözülemeyecek olduğunu çok acı bir şekilde göstermiş oldu. İslam aleminin diğer problemleri olan ekonomik adaletsizlik, yoksulluk, ve özgürlük kısıtlamalarını gidermek için silahlı şekilde çatışmanın ve bunun ön plana çıkarılmasının yani kısacası Arap Baharı hadisesinin İslam alemini hangi maceraya sürüklediğini görmek gerekiyor.

Öncelikle Suriye'deki yangını söndürmek ve yangının başka bölgelere yayılmasını önlemek gerekiyor. Yani büyük bir yıkım getiren silahlı çatışmanın acilen sona erdirilmesi ve taraflar arasında müzakere yolunu seçmek gerekiyor. Muhaliflerle Esed güçleri arasındaki savaştan sonra nasıl bir Suriye olacağını müzakere edilerek belirlenmesi elbette ki kolay olmayacaktır. Siyasi müzakereler ayrı bir çalışmanın konusu olmakla beraber en azından şunu söylemek gerekiyor ki, Ortadoğu'da Neocon ve İsraili şahinlerin istediği Balkanizasyon projelerini önlemek adına Suriye'nin etnik ve mezhepsel temelli parçalanmasına müsaade edilmemelidir.

Aksi halde şunu görmek gerekir ki, Neocon stratejistin dediği gibi taraflar birbirini yenemeyecek, taki arka plandaki aktörlerden İran ve Türkiye tükenene kadar. O vakte kadarki insan ve kaynak kaybı tabii ki devasa boyutlara ulaşacaktır.

Sadece Suriye'de değil, İslam'ın ve mezheplerin Ortadoğu'da kitleler için ne denli önemli olduğunun farkına varılmalıdır. Özellikle dini otoritelerin akl-ı selim düşünüp bu savaşın sürmesinin zararlarını çok iyi anlamaları gerekmektedir.

Suriye'de gelişen mezhepsel çatışmanın, İslam coğrafyasındaki Sünni ve Şii gruplar barındıran diğer ülkelerde de tekrarlanmaması için en geniş manada bir "mezhepler ittifakı" oluşturulmalıdır. Daha önce 1931 tarihinde Kudüs'te İslam Genel Kongresi'yle

gerçekleştirilmiş olduğu gibi İslam coğrafyasında etnik ve mezhep ayrımı yapmaksızın Müslümanlar, İslam kardeşliğini geliştirmek ciddi kararlar alabilmelidir. İslam Genel Kongresi'ne katılanlar Kudüs Müftüsü Hacı Emin el-Hüseyini'nin öncülüğünde toplanmışlardı. Siyasetçi, düşünür, din bilginlerinden oluşan bu idealist insanlar arasında tanınmış isimler vardı: Reşid Rıza (Mısır el-Ezher Üniversitesi Dekanı), Riyad El Sulh (Lübnan'ın bağımsızlığından sonraki ilk başbakan), Şükrü El Kuvvetli (Suriye'nin kuruluşundan sonra ilk devlet başkanı), (Cezayirli Emir Abdülkadir'in torunu) Emir Said el-Cezairi, Ziyaüddün Tabatabaî (eski İran Başbakanı), Hasan Halid Paşa (eski Doğu Ürdün Başbakanı), Muhammed İkbâl (şair-düşünür), Kafkasya'dan Şeyh Şamil'in torunu Emir Said Şamil, (Varşova'dan gazeteci ve yazar) İyaz İsaki, Şii din âlimi Muhammed el-Hüseyin Al-i Kâşif. Bu kongrenin şu an mevcut İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) toplantılarından farkı, bu insanların bir araya gelişi aşağıdaki aldıkları kararlardan da anlaşılacağı üzere, sadece alışılmış şeklen bir birliktelik olmayıp, kendi istekleriyle, Sünni ve Şii mezheplerini kapsayabilen bir yapıda olması, içe ve dışa dönük siyasi-dini bir birliktelik mesajı verebilmesidir. 1931 İslam Genel Kongresi'nde konumuzla alakalı aşağıdaki kararlar yer almıştır:

Madde 1- Dünyanın her tarafından katılımcıları olan periyodik ve genel bir kongre, İslam Genel Kongresi olarak düzenlenecek ve bilinecektir.

Madde 2- Kongrenin hedefleri:

- a) Hangi menşe ve mezhepten olursa olsun Müslümanlar arasındaki işbirliğini ilerletmek, İslami kültür ve erdemleri yaymak, ve genel İslam kardeşliği ruhunu ilerletmek;
- b) Müslümanların menfaatlerini müdafa etmek, kutsal yerleri ve toprakları herhangi bir müdahaleye karşı korumak;
- c) Müslümanlar arasındaki Hristiyan misyonerlik çalışmalarına ve kampanyalarına karşı mücadele etmek;
- d) İslami kültürü birleştirmek ve Arap dilini öğretmek amacıyla üniversiteler ve eğitim kurumları kurmak; bu doğrultuda İslami gençlik için Kudüs'te Mescid-i Aksa Üniversitesi inşa edilecek.
- e) Müslümanların diğer önemli İslami meselelerini görüşmek (Kramer, 1986: 192).

Yine, Amerika ve müttefiklerinin Irak işgali sonrasında Irak'ta yoğunlaşan mezhepler arası çatışmaları önlemek adına bölgedeki Sünni ve Şii din adamlarının katılımıyla İslam Konferansı Örgütü'nün öncülüğünde görüşülüp 20 Ekim 2006'da ilan edilen Mekke Deklarasyonu da örnek alınması gereken önemli bir hadisedir.

Sünni ve Şii din adamları, bu deklarasyona göre İslam'ın din ve inanç konularında zorlama olmayacağına dair prensiplerinin geçen on dört yüzyıl içinde yerine oturtulmasını sağlayan esasları hatırlatıyorlardı; Kur'an'ın ve Sünnet'in emirlerinin ışığında Müslümanlar arasında mezhep farklılıklarına dayalı cinayet kavramını reddediyorlardı; Kur'an'ın emrettiği, insan canının dokunulmazlığı kaidesinin bu gibi cinayetleri yasakladığı ve bunu yapanları dünya ve ahiret hayatında ağır cezaların beklediği anlayışında birleşmiş oluyorlardı... Deklarasyonun yayınlanmasından ve yine bu din adamları tarafından bu mesajların gerek medyadan ve gerek camilerden insanlara ulaştırılmasından sonra Irak'ta mezhep çatışmalarına dayanan şiddette fark edilir bir azalma görüldü (İhsanoğlu, 2013: 143-144). Irak'taki lokal çaplı bu olumlu hadise şu an bölgeyi etkileyen mezhepler arası çatışmaya örnek teşkil etmektedir. Suriye'deki çatışmaların yatışması için önemli ve öncelikli bir adım olarak böyle bir mezhepler arası deklarasyonun ilan edilmesi; ve yine medya ve camiler aracılığıyla halka yayılması, çatışmaları sona erdirmesi muhtemel bir faaliyet olacaktır.

Bu aşamadan sonrası siyasilere yürütülecek bir projedir. Yani uzun vadeli aşamada, İslam coğrafyasının başka bölgelerinde böyle gerginliklerin çatışmaların tekrar edilmemesi için bu birlikteliğin ilerletilmesi faydalı olacaktır. Nasıl ki yıllarca en şiddetli şekilde birbirlerine zarar veren Avrupa'nın büyük devletleri, birlikte yükselmenin formülü olarak önce bazı alanlarda ortak olup sonra diğer alanları da dahil ederek ortaklıklarını adım adım ilerletmekte bulmuşlarsa, mezhepler ittifakıyla başlayarak bölge ülkeleri de bu yolu takip etmelidir. Yani yapılacak şey mezheplerin din adamlarının öncülüğünde ana meselelerde birlik olduğunun açıklanması ve sonrasında bölgede siyasi olarak ortak hareket etmektir. Çünkü, mevcut durumda mezhep mensupları (Şii-Sünni) birbirlerini yok edilecek düşman insanlar olarak algılamaktadırlar. Dolayısıyla kendi kaynaklarını kendilerine karşı tüketmektedirler. Eğer ki din adamlarının yapacağı deklarasyonlar, halk bildirimleri yaygınlaştırılabilirse ve buna uyulursa, öncelikle mezhep mensuplarının birbirlerine karşı bakış açıları tam tersine dönebilecektir. Bu

aşamadan sonra Avrupa ülkelerinin kendi aralarında anlaşmazlık sebebi olan konuları bertaraf etmek için birlikteliklerini ilerlettiği gibi Ortadoğu ülkelerinin de aralarındaki en önemli sorunun çözümünü kuvvetlendirmeleri için ittifaklarını ilerletmeleri bölgenin huzuru için önemli bir yöntemdir.

Mezhep farkı gözetmeden İslam birliğini tesis edememek, her ne kadar son yıllarda daha aktif bir hale bürünse de, İslam İşbirliği Teşkilatı'nın siyaseten etkisiz kalmasının nedenlerinden biri olduğu unutulmamalıdır. Yine de mezhepler arası ittifakın İslam İşbirliği Teşkilatı çatısı altında olması en makul seçenek olarak karşımızdadır.

Filistin meselesinin çözülmesi mezhepler ittifakının taraflarının karşısındaki ilk siyasi hedef olarak durmaktadır. Bu gündem dışında bir bölgesel veya küresel bir meseleye yoğunlaşmak, bölge ülkeleri için asıl gündemlerinden uzaklaştıran bir faaliyetle meşgul olmak anlamına gelmektedir.

Ortadoğu'da sosyal ve ekonomik adaletsizlik, özgürlük kısıtlamaları da çözülmesi gereken problemler olarak karşımızdadır. Fakat bu problemlerin çözülebilmesi için öncelikle bölgede savaşıklık ortamının oluşturulması, mezhepsel çatışmanın önlenmesi ön plana çıkmaktadır. Ortadoğu'daki İslam ülkeleri, mezhep ittifakını gerçekleştirerek, birbirlerinin gelişimine katkı sağlamakla beraber, kendilerini parçalayıp zayıflatmak hedefinde olan uluslararası ve bölgesel aktörleri etkisiz hale getirebileceklerdir. Mezhepler ittifakını oluşturmak, bölgede suni kültürel sınırları kaldıracaktır. Bu nedenlerden dolayı, mezhepler ittifakını oluşturmak Ortadoğu'da İslam ülkeleri için öncelik arz eden bir konudur.

KAYNAKÇA

- ABRAMS, Elliot; (2011), “*American Options in Syria*”, **Policy Innovation Memorandum**, <http://www.cfr.org/syria/american-options-syria/p26226> (19.01.2012), Erişim Tarihi: 21.10.2014.
- AKBAŞ, Zafer; (2011), “*ABD'nin Ortadoğu Politikalarının Sürdürülebilirliği ve Ortadoğu'da Güç Mücadelesi*”, **History Studies, ABD ve Büyük Ortadoğu İlişkileri Özel Sayısı**, s.1-18.

-
- AKTİF HABER; (2014), “Davos'ta İran ve Türkiye'li Bakan Fena Atıştı”, <http://www.aktifhaber.com/davosta-iran-ve-turkiyeli-bakan-fena-atisti-924164h.htm>, Erişim Tarihi: 10.06.2014
- ALJAZEERA; (2011), “China and Russia veto UN sanctions on Syria”, <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/10/2011104223132792190.html>, Erişim Tarihi: 27.05.2014
- BAKEER, Ali Hussein; (2012), **İran'ın Suriye'ye Yönelik Tutumunun Analizi**, USAK Ortadoğu ve Afrika Araştırmaları Merkezi, USAK Rapor No: 17, 16s.
- BAKEER, Ali Hussein; (2013), **Suriye'de Kâbusa Doğru**, USAK Ortadoğu ve Afrika Araştırmaları Merkezi, USAK Rapor No: 13-01, 84s.
- BBC; (2004), “Text: G8 Declaration on Mid-East Reform”, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/3793305.stm>, Erişim Tarihi: 27.05.2014
- BBC; (2013), “Suriye'de Hizbullah Parmağı' Var Mı?”, http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/03/130301_lubnan_hizbullah.shtml, Erişim Tarihi: 10.06.2014
- BENARD, Cheryl; (2003), “Civil Democratic Islam, Partners, Resources, And Strategies”, **Rand Corporation.**
- BOLTON, John R. (2011), “How Freedom's Foes Exploit Arab Unrest”, **New York Post**, Erişim Tarihi: 16.10.2014.
- CERRAHOĞLU, Nilgün; (2012), “Ortadoğu'da Hep Aynı Oyun”, http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/334804/Ortadoğu__8217_da_Hep_Ayni_Oyun_.html, Erişim tarihi: 27.05.2014
- GLOBAL BRITANNICA; (2013), “Neconservatism”, <http://global.britannica.com/EBchecked/topic/1075556/neoconservatism>, Erişim Tarihi: 25.06.2014
- GLOBAL RESEARCH; (2013), “Henry Kissinger: Balkanized and Broken-Up Syria “Best Possible Outcome””, <http://www.globalresearch.ca/henry-kissinger-balkanized-and-fractured-syria-best-possible-outcome/5340611>, Erişim Tarihi: 28.05.2014
- GÜNAL, Altuğ; (2009), “Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye”, Ege Üniversitesi, Erişim tarihi: 27.05.2014

-
- HUMAN RIGHTS WATCH; (2011), “*Syria: Crimes Against Humanity in Homs*”, <http://www.hrw.org/news/2011/11/11/syria-crimes-against-humanity-homs>, Erişim Tarihi: 26.05.2014
- İHSANOĞLU, Ekmeleddin; (2013), **Yeni Yüzyılda İslam Dünyası**, TİMAŞ, İstanbul, 413s.
- KAYRAK, Sedide; (2011), **Rusya'nın Arap Baharı'na Bakışı**, BİLGESAM, http://www.bilgesam.org/incele/104/-rusya%E2%80%99nin-arap-bahari%E2%80%99na-bakisi/#.U4Qn13J_vlQ, Erişim Tarihi: 27.05.2014
- KRAMER, Martin; (1986), **İslam Assembled: The Advent of the Muslim Congresses**, Columbia University Press, New York, 222s.
- KRAUTHAMMER; Charles (2011), “*From Freedom Agenda to Freedom Doctrine*”, **The Washington Post**, Erişim Tarihi: 21.10.2014.
- LEADER; (2011), “*Kuzey Afrika'da Güçlü Bir İslami Pakt Oluşabilir*”, <http://www.leader.ir/langs/tr/index.php?p=contentShow&id=8226>, Erişim Tarihi: 10.06.2014
- LEADER; (2013), “*Düşmanın Entrikasına Aldananlar İslami Harekete Darbe Vurmaktalar*”, <http://www.leader.ir/langs/tr/index.php?p=contentShow&id=11094>, Erişim Tarihi: 10.06.2014
- ÖZHAN, Taha; (2013), “*Suriye'de Birleştikçe Güçlenen Muhalefet*”, <http://setav.org/tr/suriyede-birlestikce-guclenen-muhalefet/yorum/14243>, Erişim Tarihi: 10.06.2014
- PELEG, Ilan ve Paul SCHAM; (2007), “*Israeli Neo-Revisionism and American Neoconservatism: The Unexplored Parallels*”, 61(1) Winter, **Middle East Journal**, pp.73-94.
- PIPES, Daniel; (2005), “*Can Hezbollah and Hamas be democratic?*”, **New York Sun**, <http://www.danielpipes.org/article/2479>, Erişim Tarihi: 16.10.2014.
- PIPES, Daniel; (2013), “*Esad'ı Destekleyin*”, <http://tr.danielpipes.org/12858/esadi-destekleyin>, Erişim Tarihi: 28.05.2014
- RADİKAL; (2005), “*Büyük Ortadoğu'ya Evet*”, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=155327>, Erişim Tarihi: 24.10.2010

-
- SHAHAK, Israel; (1982), **The Zionist Plan for the Middle East**, Association of Arab-American University Graduates, Inc.
- TAŞDEMİR, Fatma; (2013), “Suriye İç Savaşı ve Hizbullah Desteği”, <http://www.ankarastrateji.org/en/columnist/doc-dr-fatma-tasdemir/suriye-ic-savasi-ve-hizbullah-destegi/>, Erişim Tarihi: 10.06.2014
- TELATAR, Gökhan; (2012), “Yeni Muhafazakârlar, Demokrasinin Yayılması ve Amerikan Dış Politikası”, **Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi**, Cilt 67, No. 3, 159 – 187
- THE WALL STREET JOURNAL; (2011), “Interview With Syrian President Bashar al-Assad”, <http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052748703833204576114712441122894>, Erişim Tarihi: 26.05.2014
- TİMETURK; (2013), “Ali Hamaney: “Ne Suriye Devleti Şiidir, Ne de Muhalifler Sünni”, http://www.timeturk.com/tr/2013/04/29/ali-hamaney-ne-suriye-devleti-siidir-ne-de-muhalifler-sunni.html#.U5apRXJ_vFM, Erişim Tarihi: 10.06.2014
- UN; (2011), “Security Council Approves ‘No-Fly Zone’ Over Libya, Authorizing ‘All Necessary Measures’ To Protect Civilians, By Vote Of 10 In Favour With 5 Abstentions”, <http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10200.doc.htm>, Erişim Tarihi: 27.05.2014
- WOLFOWITZ, Paul; (2012), “Egyptian Revolution, One Year Later: Uncertainty of the ‘Arab Awakening’”, <http://blog.american.com/2012/01/egyptian-revolution-oneyear-later-uncertainty-of-the-arab-awakening/> Erişim Tarihi:16.10.2014.
- YENİ ŞAFAK; (2007), “Bir Gün Sünni Bir Gün Şii Öldürüyorduk”, <http://yenisafak.com.tr/Dunya/?t=12.05.2007&c=4&i=44953&k=h3>, Erişim Tarihi: 27.05.2014
- YENİ ŞAFAK; (2002), “Türkiye Büyük Riskler Alıyor”, <http://www.yenisafak.com.tr/arsiv/2002/mayis/06/d4.html>, Erişim Tarihi: 24.10.2014
- YİNÖN, Oded; (1982), **A Strategy for Israel in the Nineteen Eighties**, Kivunim.
- ZAMAN; (2013), “Neredeyse Her Petrol Kuyusu Başında Bir Devlet Kurulacak”, http://www.zaman.com.tr/dunya_neredeyse-her-petrol-kuyusu-basinda-bir-devletcik-kurulacak_2086127.html, Erişim Tarihi: 17.06.2014